

УДК 631.16:65

Михайленко О. Г., викладач (Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара)

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті проаналізована інвестиційна діяльність міжнародних організацій, таких як Світовий банк, ЄБРР, МФСР у сфері сільсько-го господарства. Обґрунтований вплив інвестиційної діяльності міжнародних організацій для світового сільського господарства та України. Визначені перспективи та пропозиції щодо розвитку іноземного інвестування сільського господарства країн світу та зокрема України.

Ключові слова: міжнародні організації, інвестиційна діяльність, сільське господарство, Світовий банк, ЄБРР, МФСР.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку та економічного зростання галузі є пріоритетним завданням економічної політики країни. Тривала нестабільність української економіки поглиблює кризу в соціально-економічній сфері. Наявний потенціал галузей національного господарства й досі не використовується на повну потужність. Саме інтенсивний тип розвитку сприяє поліпшенню всіх економічних показників за умов удосконалення дії факторів, основними з яких є праця, земля, капітал, підприємницькі здібності, наука й інформація. При очевидній нестачі внутрішніх ресурсів для структурних змін в економіці все більшого значення набуває залучення коштів з-за кордону. Тобто, основними чинниками розвитку сільського господарства є іноземні інвестиції, а саме: інвестиційна діяльність крупних міжнародних організацій (Світовий Банк, ЄБРР, МФСР). Це обумовлює необхідність аналізу їх діяльності та виявлення наслідків для країн світу та України. Сільськогосподарське виробництво має сезонний характер, тому своєчасне і достатнє забезпечення сільськогосподарських товаровиробників інвестиціями є завжди актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями впливу інвестиційних процесів на розвиток сільського господарства займалися вітчизняні та іноземні науковці: І.О. Бланк, М.С. Герасимчук, М.Я. Дем'яненко, А.Д. Діброва, П.І. Гайдуцький, М.І. Кісіль, О.М. Могильний, Т.О. Осташко, А.А. Пересада, П.С. Рогожин, П.Т. Саблук,

П.А. Стецюк, В.О. Точиліна, А.Е. Фукса.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, подальших досліджень потребують питання розвитку інвестиційного процесу сільського господарства. Проте власні, залучені та позикові інвестиційні джерела сільськогосподарських товаровиробників поки що недостатні для задоволення їхніх інвестиційних потреб. У сучасній науковій літературі недостатньо опрацьованими залишаються питання щодо реалізації інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільського господарства шляхом припливу іноземних інвестицій крупних міжнародних організацій.

Цілі дослідження. Метою статті є аналіз інвестиційної діяльності міжнародних організацій у сфері сільського господарства та аналіз наслідків цієї діяльності для країн. Для досягнення мети необхідно вирішити низку наступних питань: розкрити суть та структуру кожної проаналізованої організації; визначити основні напрями інвестування; проаналізувати динаміку інвестицій у сільське господарство; оцінити вплив іноземних інвестицій на розвиток сільського господарства.

Основні результати дослідження. Вирішення проблем сталого розвитку сільського господарства в умовах ринкових відносин об'єктивно пов'язано із системою забезпечення сільськогосподарських підприємств необхідними фінансовими ресурсами. Одним із джерел цих ресурсів повинні стати інвестиції. На сучасному етапі сільське господарство України зазнає нестачу інвестиційних ресурсів для підтримки родючості ґрунтів, відновлення і придбання основних засобів виробництва, впровадження нових технологій, поліпшення соціальної і виробничої інфраструктури села, і в остаточному підсумку, забезпечення продовольчої безпеки країни. Залученню та раціональному використанню інвестицій, які направлені на стабілізацію виробництва і подальший розвиток сільського господарства України, відводиться важлива роль. Для того, щоб ефективно використовувати потенціал сільського господарства не обійтись без іноземних інвесторів.

Світовий банк – це міжурядова фінансово-кредитна організація, наймогутніший світовий інвестиційний інститут, об'єднуючий 182 держави-акціонера. Його основною метою є збереження держав у рамках світової системи господарства шляхом розвитку в них ринкових відносин [1]. Сферами діяльності Банку є: надання позик, грантів та технічної допомоги в першу чергу в інфраструктурних галузях економіки; надання консультативно-аналітичних та трейнінг-послуг; стимулювання припливу інвестицій в країну з інших міжнародних фінансових джерел.

У контексті розвитку сільського господарства розглянемо підрозділи і програми Світового Банку: GAFSP (Global agriculture and food security program), World Bank Group agriculture action plan, AgriFin (Agriculture finance support facility).

Європейський банк реконструкції та розвитку – інвестиційний механізм, створений в 1991 році 61 країною і двома міжнародними організаціями для підтримки ринкової економіки і демократії в 34 країнах – від Центральної Європи до Центральної Азії. ЄБРР є найбільшим інвестором у регіоні, і крім виділення своїх коштів залучає значні обсяги прямих іноземних інвестицій [2].

Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР) – багатостороння фінансова установа, створена в 1977 році за рішенням Всесвітньої продовольчої конференції 1974 року народження, – вирішує завдання боротьби з голодом і бідністю в сільських районах країн, що розвиваються [3]. Фонд мобілізує ресурси, роблячи можливим для бідних сільських домогосподарств поліпшити своє харчування, збільшити сільськогосподарське виробництво і доходи. МФСР надає пряме фінансування у вигляді позик і грантів, залучає додаткові ресурси для реалізації своїх проектів і програм. Умови кредитування варіюються залежно від величини валового національного продукту на душу населення в конкретній країні. МФСР працює з багатьма установами, в тому числі з Світовим банком, регіональними банками розвитку, іншими регіональними кредитно-фінансовими установами та установами Організації Об'єднаних Націй. Багато хто з них спільно фінансують проекти МФСР [3].

Глобальна програма сільського господарства і продовольчої безпеки (GAFSP) являє собою багатосторонній механізм для надання допомоги у здійсненні зобов'язань, взятих G20 в Пітсбурзі у вересні 2009 року. Метою є вирішення проблем недофінансування країн і розвитку регіонального сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки країн. Це дозволяє за допомогою вкладів розвинених країн досягти цілей розвитку тисячоліття по скороченню голоду і злиднів удвічі до 2015 року [4].

Країни-донори взяли на себе обов'язки надати 1,3 млрд дол. на фінансування сільського господарства в публічному та приватному секторах. Станом на кінець 2013 р. ресурси, отримані від 10 країн-донорів, склали 959,8 млн дол. [5].

Для порівняння, у 2011 р. програма GAFSP витратила 160 млн дол. на інвестування сільського господарства у Камбоджі, Ліберії, Непалі та Таджикистані. У 2010 р. – 317 млн дол. в Ефіопії, Монголії, Нігерії,

Бангладеш, Того та інших країнах. Більшою мірою інвестиції стосуються розвитку іригації у посушливих регіонах та інтенсифікації вирощування сільськогосподарських культур [6].

Група Світового Банку планує до кінця 2014 р. отримати наступні результати від інвестиційної діяльності GAFSP:

1. Підвищити кількість фермерів, які застосовують новітні технології та практики: до 325880 фермерів у Бангладеш, Камбоджі, Ефіопії, Гаїті та Того.

2. Підвищити площу земель, де застосовуються новітні технології та практики: до 21 тис. га у Ефіопії, Гаїті, Ліберії, Нігерії та Того;

3. Розширити кількість земель із застосуванням іригації та дренажних систем: 153 тис. га у Бангладеш, Ефіопії, Ліберії, Нігерії та Таджикистані.

4. Побудувати або відремонтувати більше ніж 1000 км сільських доріг.

5. Сформувані асоціації виробників сільськогосподарської продукції: об'єднати більш ніж 58 тис. фермерів з Ефіопії та Того у асоціації.

6. Побудувати нові сільські ринки: 99 нових ринків у Ефіопії, Ліберії та Сьера-Леоне [5].

Ще однією програмою Світового банку є *World Bank Group Agriculture Action Plan* (План дій по розвитку сільського господарства Світового Банку) на 2013-2015 рр. [7]

Рисунок. Кількість інвестицій у сільське господарство Групи Світового Банку [7]

Проаналізувавши рисунок, необхідно зазначити активний приріст інвестицій з боку Міжнародної Фінансової корпорації: частка у валовому об'ємі інвестицій збільшилася з 10% до 45-50%. Також за 10 ро-

ків спостерігається валовий приріст інвестицій майже у 5 разів, що вказує на більшу зацікавленість міжнародних організацій у розвитку сільського господарства та підвищення продовольчої безпеки.

Група Світового Банку згідно з програмою розвитку сільського господарства за допомогою інвестування коштів має вирішити наступні проблеми:

1. Підвищення продуктивності сільського господарства. Інтенсифікувати сільське господарство в країнах, розвивати іригаційні зони, підвищувати якість землі, інвестувати в новітні розробки та розширення. Підсилити регулювання та законність оренди землі, підвищити ефективність використання водних ресурсів. Розвинути рівний підхід щодо доступу до землі.

2. Надати фермерам доступ до ринків. Підвищити якість розповсюдження ринкової інформації, підсилити різні асоціації та об'єднання виробників. Вдосконалити безпечність їжі, впровадити нові стандарти, інтегровані моделі ведення бізнесу.

3. Покращення інвестиційного клімату сільської місцевості, розширити інфраструктуру. Вдосконалювати навички та передавати досвід ведення господарства.

4. Зменшення ризиків. Забезпечити захист вкладень та страхування від катастрофічних явищ, викоринити гендерну нерівність, краще керувати імпортом продовольчих ресурсів.

Останньою програмою Групи Світового Банку щодо інвестицій у сільське господарство є програма *AgriFin (Agriculture finance support facility)*.

Бачення AgriFin включає значне розширення доступу до фінансових послуг для фермерів та інших підприємств у сільській місцевості. Мета AgriFin полягає в тому, щоб продемонструвати широкому колу зацікавлених сторін, зокрема, комерційним банкам, що усі рівні сільського господарства можуть бути профінансовані з прибутком [8].

Програма AgriFin складається з двох основних компонентів: проєкти по створенню потенціалу та знань і програмних мереж. AgriFin працює з 11 фінансовими інститутами з Африки та Азії. Ці проєкти розроблені, щоб допомогти одержувачам поліпшити їх здатність запропонувати фінансові послуги для сільського господарства. Проєкти коштів в основному використовуються для створення потенціалу, забезпечення навчання персоналу, а також інвестування в канали постачання для збільшення охоплення в сільських районах. Вони не можуть бути використані в якості капіталу для кредитування або як часткові гарантії. Програма AgriFin націлена не на фінансування суб'єктів сільського го-

сподарства, а на розвиток банківської та інвестиційної сфери країн, що розвиваються. Дії AgriFin спрямовані на покращення інвестиційного клімату та привабливості цих країн для інвесторів, а також на розвиток інфраструктури сільської місцевості [8].

В якості висновку по групі організацій і програм Світового Банку необхідно позначити, що 3 проаналізовані заходи дуже систематизовані і формують єдину систему, яка сприяє покращенню сільського господарства в регіонах. Мається на увазі наступна система: AgriFin формує привабливий інвестиційний клімат та банківську інфраструктуру; інвестиції GAFSP формують дорожню, іригаційну та дренажну інфраструктуру; а інвестиції AMP, ЄБРР і МФК безпосередньо допомагають коштами місцевим бюджетам і підприємцям.

Діяльність ЄБРР в агропромисловому секторі поширюється на весь виробничий ланцюжок, від вирощування, обробки та оптового продажу до дистрибуції, упаковки та роздрібного продажу продуктів харчування. Банк також відіграє важливу роль у розвитку сектору, підтримуючи місцевих та іноземних корпоративних клієнтів, а також мікро-, малі і середні підприємства.

Програма ЄБРР щодо фондів технічного співробітництва забезпечує фінансування для поліпшення процесу підготовки і впровадження інвестиційних проектів ЄБРР, а також для надання консультативних послуг клієнтам. Програма фінансується на кошти урядів і міжнародних установ, а управління нею здійснює ЄБРР. Щорічно програма виділяє близько 80 млн євро для фінансування широкого спектру діяльності консультантів та інших експертів [2].

Інвестиції ЄБРР орієнтовані на розвиток місцевих мереж постачання в цілях підвищення ефективності виробництва. Вони відіграють важливу роль у процесі впровадження схем фінансування, що усувають хронічну нестачу капіталу в секторі. Вони також сприяють інтенсифікації заходів з налагодження стратегічного діалогу, об'єднання зусиль інвесторів, дистриб'юторів, переробних підприємств і роздрібних торговців у співпраці з Продовольчою і сільськогосподарською організацією ООН для активізації обговорення можливостей поліпшення практик у сільському господарстві та усунення існуючих перешкод. На 2013 р. заплановані наступні проекти:

1. ЄБРР розглядає можливість надання до € 35млн кредиту для фінансування капітальних витрат, пов'язаних з розширенням і поліпшенням існуючих заходів Даноша в Івано-Франківській області, в тому числі будівництво двох біогазових установок і реструктуризації балансу підприємства.

2. ЄБРР розглядає можливість надання кредиту в розмірі до

4,4 млрд рублів (€ 100 млн) для Lenta LLC. Кредитні кошти будуть спрямовані на фінансування інвестиційної програми Lenta під час 2014-2015 рр., включаючи інвестиції в існуючі і нові регіональні магазини і розподільні центри, у тому числі в енергоефективність та інші інвестиції для підвищення продуктивності.

3. ЄБРР надасть довгостроковий кредит на суму до 35 млн євро в Netlog Lojistik Hizmetleri A.Ş. Кредит на підтримку сталого зростання Компанії через фінансування програми, розширення виробничих потужностей, включаючи будівництво і реалізацію п'яти сховищ у різних місцях у Туреччині, включаючи Стамбул, Анкару, Муглу і східні міста Мерсин та Ерзурум.

4. ЄБРР розглядає можливість надання кредиту у розмірі 78,0 млн дол. США для групи «Домінант», одного з найбільших виробників цукру в Росії, яка також бере участь в молочному і первинному сільськогосподарстві. Кредит буде в першу чергу фінансувати модернізацію цукрових заводів, у тому числі підвищувати енергоефективність. А також кошти будуть спрямовані на придбання сучасної сільськогосподарської техніки з більш низькою витратою палива і викидів вуглекислого газу.

5. ЄБРР розглядає можливість інвестицій в акціонерний капітал у розмірі до € 50 мільйонів в Agri Europe, у створення вертикально інтегрованих аграрних компаній з її основним бізнесом у первинного сільськогосподарського виробництва, сільськогосподарською торгівлею сировинними товарами, виробництвом цукру і торгівлі. Пропонований капітал дозволить подальшу консолідацію операцій Agri Europe в середньостроковій перспективі за рахунок інвестицій в операції для досягнення кращої експлуатаційної продуктивності, а також забезпечить фінансування оборотного капіталу [2].

Серед основних проблем – неефективні агротехнічні методи, виробничі ресурси і сільськогосподарське обладнання, а також вузькі місця, що перешкоджають експорту (наприклад, відсутність ефективної транспортної інфраструктури та складських приміщень). Крім того, агропромисловий сектор також знаходиться під пресингом політичних і регуляторних проблем, таких як нечіткий розподіл прав земельної власності, неадекватний доступ до фінансів і фрагментоване землеволодіння. Регіон, як і раніше, потребує розробки чітких, довгострокових політик і законодавчої бази для залучення значних інвестицій приватного сектора, щоб сільськогосподарський сектор мав можливість доступу до фінансів.

Аналізуючи інвестиції міжнародних організацій в Україну, необ-

хідно відмітити, що Група Світового Банку та МВФ більшою мірою видають Україні позики на покриття дефіциту торговельного балансу, а також на розвиток виробничої та муніципальної інфраструктури. У сфері інвестування сільського господарства в Україні основним гравцем є ЄБРР, який за останні роки впровадив кілька програм, що стосуються аграрного сектору.

Необхідно відмітити один з найважливіших проектів, який продовжувався з 2003 по 2013 рік. Цей проект сумарною вартістю 350 млн дол., 195 млн з яких були виплачені ЄБРР, направлений на легалізацію сільських прав на власність на землю та на розвиток системи кадастру в Україні. Цей проект встановив в Україні національну систему кадастру і реєстрації земель, що дає змогу на однаковій для всіх основі виділяти землю під обробку шляхом видачі державних актів на землю. Інвестиції також сприяли більш ефективній організації господарств [9].

ЄБРР впроваджує наступні проекти з розвитку сільського господарства в Україні:

1. ЄБРР розглядає питання про збільшення кредитної лінії для групи МНР до 100 млн дол. Додаткове фінансування в розмірі до 55 млн дол. буде спрямоване на:

1) фінансування придбання сільськогосподарських земель та інфраструктури в Росії;

2) витрати фінансового капіталу, пов'язані з сільськогосподарською технікою для сільськогосподарських робіт Групи МНР в Україні.

2. Запропонований проект фінансуватиме до і після збору врожаю потреби в оборотному капіталі господарств України, які належать агробізнесу NCH Agribusiness Partners L.P. з кінцевою метою поліпшення врожайності землеробства й ефективності за рахунок кращого управління фермою і впровадження новітніх технологій. Обсяг – 100 млн дол.

3. ЄБРР розглядає можливість надання довгострокового кредиту на суму до 50 мільйонів доларів, для фінансування Novus Group розширення роздрібною мережі Novus в Україні.

4. ЄБРР розглядає можливість надання до 25 млн дол. для фінансування боргу Inter Group для підтримки розвитку та подальшої вертикальної інтеграції бізнесу компанії в Україні. Інвестиції будуть зроблені в модернізацію і розширення існуючих виробничих потужностей, будівництво заводу з виробництва преміксів та реструктуризацію балансу [10].

Таким чином, інвестиційна діяльність ЄБРР в Україні в аграрному секторі більшою мірою спрямована на інвестування у приватні аграрні

підприємства і групи. Окрім прямих інвестицій в операційну діяльність таких підприємств, ЄБРР приділяє велику увагу системі продажів та сільськогосподарській інфраструктурі. Тому діяльність ЄБРР в Україні необхідно розцінювати як дуже перспективну і необхідно покращувати інвестиційний клімат України для залучення коштів від інших міжнародних організацій.

Висновки. Міжнародні організації та фонди набирають все більшого впливу на міжнародній арені. Інвестиції у сільське господарство країн, що розвиваються, збільшується з кожним роком. Це призводить до підвищення рівня життя у бідних регіонах та покращення продовольчої безпеки усього світу. Дуже важливо, що Група Світового Банку створює різні програми й організації для виконання різних завдань щодо розвитку сільськогосподарського сектору. Такий підхід дає змогу розвивати сільське господарство не тільки прямими інвестиціями та закупівлею техніки, а також сприяє підвищенню інвестиційної привабливості цих регіонів за допомогою інвестицій у виробничу, банківську та дорожню інфраструктуру. Позитивним є той факт, що під час всевітньої економічної кризи фінансування та інвестиції мали позитивну тенденцію до збільшення. Сільське господарство України потребує іноземних інвестицій, вже тривалий час залишаючись галуззю з найбільш не реалізованим потенціалом. Першочерговим завданням держави при цьому є створення позитивного іміджу аграрної галузі України перед потенційними інвесторами, але для цього необхідні лібералізація підприємницької діяльності й удосконалення економічного законодавства.

1. Основні відомості про Групу Всесвітнього Банку. [Електронний ресурс]. - http://uk.wikipedia.org/wiki/Світовий_банк. 2. Офіційний сайт Європейського Банку Реконструкції та Розвитку. [Електронний ресурс]. - <http://www.ebrd.com/pages/homepage.shtml#&panel1>. 3. Офіційний сайт Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку. [Електронний ресурс]. - <http://www.ifad.org/>. 4. Глобальна програма сільського господарства і продовольчої безпеки. [Електронний ресурс]. - <http://www.gafspfund.org/>. 5. Дані офіційного сайту Групи Світового Банку. [Електронний ресурс]. - <http://www.worldbank.org/foodcrisis/bankinitiatives.htm>. 6. Щорічний звіт про інвестиційну діяльність Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку (IFAD). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bookster.com.ua/summaries/view/583>. 7. Інвестиційний план Групи Світового Банку по розвитку сільського господарства на 2013-2015 рр. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://siteresources.worldbank.org/UKRAINEEXTN>. 8. Офіційний інформаційний сайт організації AgriFin. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.agrifinfacility.org/>. 9. Дані сайту

- ЄБРР щодо інвестиційних проєктів в Україні. [Електронний ресурс]. - <http://www.ebrd.com/english/pages/sector/agribusiness.shtml>. 10. Бондар, К. В. Фінансове забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств // Вісник Сумського національного аграрного університету: Серія “Фінанси і кредит”, 2011, № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/VSnau/2011_2/18Bondar.pdf
11. Кісіль М. І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства // Економіка АПК, 2012, № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/ZnpTdaU/2012_2_4/18-4-32.pdf

Рецензент: д.е.н., професор Сазонець І. Л. (НУВГП)

Myhaylenko O. H., Lecturer (Oles Honchar Dnipropetrovsk National University)

INVESTMENT SUPPORT AS THE FOUNDATION OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURE

The article considers the analyze of investment activities of international organizations such as the World Bank, EBRD, IFAD in the agriculture sector. Grounded the influence of investment activities of international organizations for the world and Ukrainian agriculture. Determined perspectives and proposals for the development of foreign investing in world countries' agricultural sector and particularly Ukraine.

Keywords: International organizations, investment operations, agriculture, World bank, EBRD, IFAD.

Михайленко О. Г., преподаватель (Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара)

ИНВЕСТИЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

В статье проанализирована инвестиционная деятельность международных организаций, таких как Всемирный банк, ЕБРР, МФСР в сфере сельского хозяйства. Показано влияние инвестиционной деятельности международных организаций для мирового сельско-

го хозяйства и Украины. Определены перспективы и предложения по развитию иностранного инвестирования сельского хозяйства стран мира и в частности Украины.

***Ключевые слова:* международные организации, инвестиционная деятельность, сельское хозяйство, Мировой банк, ЕБРР, МФСР.**
